

Т.Л. ОЛІЙНИК, А.Д. ДОМОНТОВИЧ, П.В. ПОДОРВАНОВ

Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України

вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601, Україна

ЗІБРАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ІВАНА ПЕТРОВИЧА БІЛОКОНЯ У ФОНДІ БІБЛІОТЕКИ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ ІМЕНІ М.Г. ХОЛОДНОГО НАН УКРАЇНИ

К л ю ч о в і с л о в а: Білокінь, історія науки, ботаніка, ботанічний сад

І.П. Білокінь

8 квітня 2014 року виповнюється 100 років від дня народження українського радянського вченого, доктора біологічних наук, професора кафедри фі-

© Т.Л. ОЛІЙНИК, А.Д. ДОМОНТОВИЧ,
П.В. ПОДОРВАНОВ, 2014

зіології та біохімії рослин Київського державного університету імені Тараса Шевченка, директора Ботанічного саду імені академіка О.В. Фоміна, заступника голови Українського ботанічного товариства, заступника голови Ради ботанічних садів України та Молдавії, ректора Народного університету «Природа» в м. Києві Івана Петровича Білоконя.

У науковій спадщині вченого можна виділити кілька напрямів: фізіологія рослин; аналіз іноземної ботанічної літератури; історія біології; охорона природи; популяризація наукових досягнень. Загальна кількість його праць сягає 300, причому останні роки життя вченого були найбільш плідними.

Як науковець Іван Петрович багато часу віддав дослідженням. Свою кандидатську дисертацію (1948) він присвятив ярусній будові рослин. Цей напрямок у біологічній науці стає надалі основою його наукових інтересів. Згодом Іван Петрович розширює дослідження і займається питаннями різноякісності органів рослин. Так, у своїй докторській дисертації «Метамерна різноякісність вегетативних і генеративних органів та розвиток рослин» (1968), проаналізувавши 8,5 тис. публіка-

цій, учений зробив узагальнення щодо основних фізіологічних проблем: водного режиму рослин, фотосинтезу, дихання, біохімічних показників росту й розвитку рослин, старіння й омолодження, стійкості, генетичної різноякісності клонів, закономірностей цвітіння та плодоношення. На думку вчених, за своєю значущістю вона й досі залишається вагомим внеском у теоретичні аспекти ботанічної науки, зокрема фізіології рослин.

Багато років учений плідно працював у галузі історії ботанічної науки. Результатам своєї багаторічної діяльності він присвятив значну кількість праць, які містили матеріали про життя та наукову діяльність таких видатних учених, як К.А. Тимірязев, І.В. Мічурін, М.Г. Холодний, С.Г. Навашин, Д.К. Заболотний, В.В. Фінн, Д.К. Зеров, М.О. Максимович, Б. Немец та ін.

Працюючи в Київському університеті, І.П. Білокінь приділяв увагу також і методологічній літературі. Він був автором і співавтором посібників для студентів біологічних факультетів університетів і педагогічних інститутів, написав багато науково-популярних брошур і статей, зокрема в Українську Радянську Енциклопедію, був одним із редакторів і авторів «Словника-довідника з ботаніки». Багато праць учений присвятив Ботанічному саду імені академіка О.В. Фоміна, директором якого він був із 1961 року [15—18].

Багатогранна діяльність Івана Петровича як науковця і громадського діяча, без сумніву, потребувала величезного обсягу інформаційної літератури, частину якої він за своє досить плідне, хоча й коротке, життя зібрав у значній кількості. Восени 2008 року зібрання літератури І.П. Білокіня було передано сином ученого до бібліотеки Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, де вже зберігалися деякі його праці [2, 4—11, 14], переважно у відбитках (50 од.).

Вільне володіння іноземними мовами дало йому змогу впродовж багатьох років публікувати в «Українському ботанічному журналі» огляди європейських періодичних видань [12, 13]. У 2010 році бібліотека Інституту одержала ще й періодичну наукову літературу.

Усього зібрання літератури налічувало понад 500 вітчизняних і 180 зарубіжних наукових книг, які стосувалися переважно біології, ботаніки, зокрема експериментальної, геоботаніки, фізіології, анатомії та морфології, біохімії, а також розвитку, вирощування та використання рослин; землеробства;

бібліографії вчених. Серед них були подарункові видання з дарчими написами різних учених. Колекція містила праці Є.П. Вотчала, Ч.Р. Дарвіна, В.Л. Комарова, Б.М. Козо-Полянського, Ф. Кона, В.М. Любименка, А.А. Сапегіна, В.М. Сукачова, вибрані твори В.І. Вернадського, В.Р. Вільямса, Б.О. Келлера, Д.І. Менделєєва, І.В. Мічуріна, Д.М. Прянишникова, К.А. Тимірязєва, М.Г. Холодного та ін. У збірці є також книги зарубіжних учених: А. Burgerstein «Die Transpiration der Pflanzen» (1904), Н. Molisch «Pflanzen physiologie als Theorie der Gärtnerei» (1922), J. Sachs «Lehrbuch der Botanik» (1873), Н. Vöchting «Über Organbildung im Pflanzenreich» (1873), В. Nёмес «Nauka o Buйce Anatomie Rostlin» (1930) та ін.

Багато видань присвячено бібліографії та творчості вчених: О.Ф. Баталіна, Л.С. Берга, О.О. Богомольця, О.М. Бутлерова, М.І. Вавилова, К.К. Гедройця, В.В. Докучаєва, О.А. Гроссгейма, Б.Л. Ісаценка, В.Л. Комарова, С.П. Крашенинникова, К. Ліннея, О.І. Опаріна, В.М. Сукачова, О.П. Федченка та ін. [1, 3].

У зібранні є також публікації щодо окремих рослин, особливостей вирощування квітів, кущів, дерев; про користь використання рослин у медицині; про рослинність Києва (А.А. Лаптев, Е.Д. Барановський «Зеленые богатства Киева и его окрестностей») та ін.

Вітчизняні періодичні видання представлені часописами: «Журнал Русского ботанического общества» (1916—1930); «Записки Киевского общества естествоиспытателей» (1910—1913, 1915—1917); «Наукові записки Київського державного університету» (1937—1957); «Вісник Київського університету» (1958—1967, 1971—1974); «Вісник Київського ботанічного саду» (1924—1934); «Філософські проблеми сучасного природознавства» (1965—1969); «Український ботанічний журнал»; «Успехи современной биологии»; «Физиология и биохимия культурных растений»; «Вісник АН УРСР» та ін.

У бібліотеці зберігається значна кількість відбитків праць Івана Петровича, а також інших вітчизняних авторів; авторефератів, брошур і науково-популярних видань.

Літературна збірка наукового матеріалу Івана Петровича Білокіня поповнила фонд бібліотеки Інституту ботаніки НАН України та зайняла в ньому належне місце.

АКАДЕМИЯ НАУК УКРАИНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ БОТАНИКИ им. Н. Г. ХОЛОДНОГО

Н. П. МАСЮК

МОРФОЛОГИЯ,
СИСТЕМАТИКА,
ЭКОЛОГИЯ,
ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ
РАСПРОСТРАНЕНИЕ
РОДА
DUNALIELLA TEOD.
И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО
ПРАКТИЧЕСКОГО
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Дорогому Ивану Петровичу
з неохотою за багнетом
мичування в студентській раші
25 березня 1974р. Н. Мясюк

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЕВ — 1973

П. М. Береговий, М. А. Лагутіна

Вельмишановному Ивану Петровичу
Білоконю від авторів
28. II. 58р.

ВИДАТНІ
ВІТЧИЗНЯНІ
БОТАНИКИ

ДЕРЖАВНЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВИДАВНИЦТВО
«РАДЯНЬСЬКА ШКОЛА»
КИЇВ — 1955

КІЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ПРИДИ БОЛОГО-ГРУНТОЗНАВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ № 6, 1950 р.

Шановному Миколи Григоровичу
Холодному
Вульварю
І. П. Білоконю 21. V. 58р.

ПРОРОСТАННЯ ІЗОЛЮВАННИХ СІМ'ЯДОЛ ГАРБУЗА

Питання проростання відділених від зародків сім'ядол має вже досить довгу історію. Все ж сказати, що воно цілком з'ясоване або хоч блякше до повного з'ясування, ніяк не можна. Це й змусило нас зайнятися ним детальніше. При цьому ми виходили з численних вказівок І. В. Мічуріна і яка Т. Д. Лисенка на виключно важливу роль сім'ядолів в житті рослини, білями чувають молодих рослин або рослин, які знаходяться на початкових стадіях розвитку, а також різноманітність різних частин рослини¹. Цікаво було дослідити, як веде себе відділена від зародка сім'ядоля — частина досить молодого ще нового організму, розташованого в насінні.

¹ Літературні дані з цього питання досить різноманітні.

Ван-Тігем (1873, — цит. за Вальц, 1877) спостерігав поселення відділених від зародка сім'ядолів, укорінення їх і утворення стебелової бруньки. Дальшого розвитку цієї бруньки не було спостережено, оскільки дослід був перерваний. Крім цього, він спостерігав поселення й укорінення частин сім'ядолів.

Дещо пізніше Марек (1875) висівав відділені від зародків сім'ядолі гороху, але їх розвиток скоро переривався розвитком цвілевих грибів.

Білошесевський (1876) знайшов, що сім'ядолі можуть утворювати тільки корені і при цьому на тому місці, ким вони з'єднувалися із зародком.

Вальц (1877), що перед тим працював професором Київського університету і який тоді уже переїхав до Новоросійського (Одеського) університету, вклав стовбур бруньки на відділених від зародка сам'ядолах, проніс їх і навіть довів їх до цвітіння. Він також, як і Ван-Тігем, пробував розділювати сім'ядолі на 2-3 частини й спостерігав, як ці частини денелів й укорінювались. Одержати ж цілі рослини з таких частин сім'ядолів йому теж не вдалося.

Цабель (1882) досліджував ізольовані сім'ядолі гороху, квасолі й *Vogelia officinalis*. При дослідях з горохом виявилось важливим, чи відрізується сім'ядоля від стебла чи при ній залишається частина стебелового вузла, на якому була прикріплена сім'ядоля. При цьому було знайдено, що ті сім'ядолі, на яких залишалась частина вузла, дуже легко утворюють додаткові корені з вузлової частини і на них розвиваються бруньки, які відновлюють цілу рослину. Виявилось також, що чим раніше буде зрізна сім'ядоля, тим краще вона вкорінюється. Коли ж сім'ядолі відрізані від стебелового вузла, то вони дають корені, але значно повільніше і меншу кількість, ніж сім'ядолі з вузловими частинами стебел.

¹ На значення сім'ядолів в житті рослин відоміть також дані Балаговського (1934 а, 1934 б, 1936), Табенькова (1937), Гуртківної (1940) та інших.

Н. А. БАЗИЛЕВСКАЯ, К. И. МЕЙЕР, С. С. СТАНКОВ,
А. А. ЩЕРБАКОВА

ВЫДАЮЩИЕСЯ
ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ
БОТАНИКИ

Глубокоуважаемому
Ивану Петровичу
Белоконову

от авторов
Март 1958г.

И. А. Базилевская

К. И. Мейер
С. С. Станков
А. А. Щербакова

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МИНИСТЕРСТВА ПРОСВЕЩЕНИЯ РСФСР
МОСКВА 1957

Дарчі написи

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Базилевская Н.А., Мейер К.И., Станков С.С. и др.* Выдающиеся отечественные ботаники. — М.: Гос. учебн.-педагог. изд. Мин. просвещ. РСФСР, 1957. — 443 с.
2. *Базилевская Н.А., Белоконь И.П., Шербакова А.А.* Краткая история ботаники. — М.: Наука, 1968. — 310 с.
3. *Береговий П.М., Лагутіна М.А.* Видатні вітчизняні ботаніки. — К.: Рад. шк., 1955. — 223 с.
4. *Білокінь І.П.* (заст. відпов. ред.). Акліматизація й інтродукція нових рослин. Збірник праць. — К.: Наук. думка, 1965. — 222 с.
5. *Білокінь І.П.* (співавт., ред.). Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна (путівник-довідник). — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1970. — 192 с.
6. *Білокінь І.П.* Виникнення та розвиток рослинного світу. — Київ, 1958. — 24 с.
7. *Білокінь І.П.* Іван Володимирович Мічурін. — К.: Рад. шк., 1949. — 100 с.
8. *Білокінь І.П.* (заст. відпов. ред.). Інтродукція та акліматизація рослин. Збірник праць. — К.: Наук. думка, 1966. — 231 с.
9. *Білокінь І.П.* Київський ботанічний сад // Бюл. Главного ботан. сада. — 1951. — Вып. 9. — С. 127—130.
10. *Білокінь І.П.* Київський ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна (до 125-річчя існування). Ботанічні сади науки і народному господарству // Праці Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна. — 1966. — С. 3—14.
11. *Білокінь І.П.* Микола Григорович Холодний // Ботан. журн. АН УРСР. — 1953. — **10**, № 3. — С. 93—97.
12. *Білокінь І.П.* Огляд журналу: Acta Societatis Botanicorum Poloniae. — 1959, **28**(1—4) // Укр. ботан. журн. — 1961. — **18**, № 1. — С. 116—119/
13. *Білокінь І.П.* Огляд журналу: Новий Чехословацький ботанічний журнал (Biologia plantarum. — 1959. — **1**(1—4) // Укр. ботан. журн. — 1960. — **17**, № 4. — С. 97—101.
14. *Білокінь І.П.* Микола Григорович Холодний // Тр. ботан. саду ім. О.В. Фоміна, КДУ ім. Т.Г. Шевченка. — 1952. — № 22. — С. 145—177.
15. *Білокінь С.І., Лапчик В.Ф.* Білокінь Іван Петрович // Енциклопедія сучасної України. — 2003. — Т.2. — С. 812.
16. *Капля А.В., Лапчик В.Ф.* Іван Петрович Білокінь (до 60-річчя від дня народження) // Укр. ботан. журн. — 1974. — **31**, № 3. — С. 386—387.
17. *Капля А.В., Лапчик В.Ф.* Пам'яті І.П. Білоконь // Укр. ботан. журн. — 1975. — **32**, № 1. — С. 121.
18. *Кудренко І.К.* Іван Петрович Білокінь (до 90-річчя від дня народження) // Інтродукція рослин. — 2004. — № 4. — С.94—95.

Рекомендує до друку
М.В. Шевера

Надійшла 06.06.2013р.

Т.Л. Олейник, А.Д. Домонтович, П.В. Подорванов
Институт ботаники имени Н.Г. Холодного НАН Украины,
г. Киев

СОБРАНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ ИВАНА ПЕТРОВИЧА БЕЛОКОНЯ В ФОНДЕ БИБЛИОТЕКИ ИНСТИТУТА БОТАНИКИ ИМЕНИ Н.Г. ХОЛОДНОГО НАН УКРАИНЫ

В статье кратко освещен научный путь и научно-организаторская деятельность известного ботаника Ивана Петровича Белоконя. Рассматривается вопрос о собрании научной литературы, переданной в фонд библиотеки Института ботаники.

К л ю ч е в ы е с л о в а: Белоконь, история науки, ботаника, ботанический сад.

T.L. Oliynyk, A.D. Domontovych, P.V. Podorvanov
M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

BOOK COLLECTION OF IVAN P. BILOKON IN THE LIBRARY OF THE M.G. KHOLODNY INSTITUTE OF BOTANY, NAS OF UKRAINE

The article highlights scientific life, organizational activity and heritage of the known botanist, I.P. Bilokon. The collection of scientific publications transferred to the library fund of the M.G. Kholodny Institute of Botany is briefly described.

Key words: Belokon, science history, botany, Botanical garden.